

О. П. СІДЕЛЬНИКОВА,

заступниця директора з навчально-виховної роботи комунального закладу «Золотоніська санаторна школа Черкаської обласної ради»

«ЗАЗИРНИ У ВІЧІ СТАРОСТІ...»**СЦЕНАРІЙ ВИСТАВИ ДЛЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ**

МЕТА: узагальнити знання учнів про правила поведінки вдома, в школі, в громадських місцях, прищеплювати навички правильного ставлення до старших, батьків, вчити піклуватися про молодших, слабших; виховувати людяність, милосердя, співчуття і шанобливе ставлення до людей похилого віку.

ДІЙОВІ ОСОБИ:

Читець

Лікар

Санітарочки

Василь

Голос за сценою

Хід заходу

*Живе тільки той, хто комусь потрібен***Сенека**

Читець. На карті небесних тіл немає планети з назвою Старість. Але вона існує – тільки не в просторі, а в часі. І свого часу кожен із нас ступає на цю планету. Час там протікає повільно, з довгими ночами, наповненими безсонням, ломотою суглобів, лякаючи переборами в серці. І люди сприймають його по-іншому і живуть більше в минулому, ніж у теперішньому. У них дивна пам'ять – пам'ятають до найдрібніших деталей події піввікової давності і забувають те, що трапилось нещодавно: куди поділися окуляри, чи ковтнули пігулку, що їли на обід.

А як вони ходять! Пересуваються повільно, особливо взимку, коли слизько, приглядаються напружено, по східцях піднімаються приставним кроком. А впавши, самостійно підвестися не можуть, чекають, простягнутої руки, а іноді й машини швидкої допомоги.

Старість окреслює навколо людини коло самотності. І чим далі, тим вужчим стає це коло. За межею залишається робота, яку любив. Потім – весь божий світ, і ось уже став доступним тільки найближчий квартал або сквер, ось уже не вийдеш за ворота...

«Живе тільки той, хто комусь потрібен...» - писав Сенека. Приходить час – помирають люди. .. І нічим не можна відкупитися від смерті. Але люди помирають по-різному... В різних умовах.

Лікар. Доброго дня. Я лікар будинку для пристарілих Павло Іванович Столяренко. Працюю тут уже 20 років. Сьогодні я хочу поговорити з вами про старість. У нашому будинку три десятки літніх людей. Звичайно, різні обставини змусили їх покинути рідну домівку і переїхати до будинку пристарілих. Коли людина самотня і за нею нікому доглядати – це одна справа. Але, коли діти відмовляються від своїх немічних батька чи матері – це вже злочин...

Щодня я бачу їхні очі. На жаль, вони не завжди ясні та веселі, частіше – сумні, сповнені тривоги, а інколи й безнадії. Старість – уперта бестія, що покриває зморшками обличчя, чіпляє на плечі горб і

дає кожному костур. Найстрашніша річ – це самотня старість. Людина ніколи не зможе змиритися з нею... Наші старенькі ні на що не скаржаться, нікому не розказують про справжню причину своєї самотності. Жоден із них ніколи не зізнається, що десь щасливим життям живуть їхні діти, внуки... Що саме вони привезли їх сюди, щоб залишити померати на самоті. А вони... хоч і плачуть ночами, але не шлють прокльонів до порогу дітей і продовжують чекати. Вони скаржаться на біль у суглобах, у попереку, на те, що ноги відмовляються ходити, але я знаю, що лікувати у моїх стареньких потрібно не тіло, а душу...

Людина, на жаль, смертна, і кожен із нас має свій час на землі. От і минулого тижня ми попрощалися ще з однією нашою старенькою. Марія Петрівна пішла від нас, залишивши по собі десяток вишитих рушників, сотню мудрих порад та безліч життєвих приповідок...

А зараз мені час. О цій годині ми з моєю молодого колегою Катериною Леонідівною завжди починаємо обхід.

Кімната старенької у будинку для стареньких. Заходять дві санітарочки у білих халатах із знаряддями, щоб прибирати кімнату.

Санітарочка 1. Ну ось, іще одна старенька пішла в небуття. Два роки тут працюю, а ніяк не можу змиритися з тим, що настає час – і вони ідуть від нас. От і тепер. Тиждень минув, а мені все здається, що зараз відчиняться двері і почується ніжне «Доброго здоров'я, Тетяно». Гарна така була жінка, добра, на мою бабусю схожа. Я ж прийшла сюди працювати, коли до медінституту не вступила. Думала, рік попрацюю – і все, піду вчитися. Та так прикипіла до своїх стареньких душею, що вступила на заочний.

Санітарка 2. І що, у Марії Петрівни нікого не було? Чоловік, діти?

Санітарочка 1. Чоловік був, помер п'ять років тому. Це після його смерті вона і потрапила сюди. Занедужала від туги за чоловіком, важко стало поратися самій, от і попросилася сюди...

Санітарочка 2. А діти?

Санітарочка 1. Не було дітей. Мабуть... Вона не любила про це говорити. А тут так заведено: ніхто ні про що не питає, хто хоче, сам розповість. А Марія Петрівна, вона... Вона стільки історій життєвих розказала, а про себе – нічого... Казала тільки: все життя у дитсадку пропрацювала нянечкою... Вишивати любила. Бачиш, які рушники гарні. Вона і мені один подарувала. Казала: «Ти могла б бути моєю внучкою, Тетяно. Хай буде тобі рушник весільний, на щастя».

Санітарочка 2. А з цими рушниками, з речами її що буде?

Санітарочка 1. Рушники висітимуть, чекатимуть нового господаря. Захоче новий мешканець кімнати,

залишить їх, не захоче – знімемо і подаруємо тому, хто цього захоче. А речі? Речі зберемо і в комору віднесемо. А там? Якби у неї були діти, тоді б... Та тоді б вона не помирала тут, на самотині. З речами нехай комірник розбирається. А я візьму собі оце фото. Такою Марія Петрівна прийшла сюди... Подивися, які добрі очі.

Коли за плечами був майже рік спілкування, я раптом зрозуміла, що Марія Петрівна, стала мені як рідна. І зустрічі з нею приносили мені втіху, тому що мої рідні бабусі й дідусі, на жаль, вже померли. І якби не Марія Петрівна, я не мала б змоги заглядати у добрі мудрі очі і стискати у своїй долоні слабку старечу долоньку. Завдяки цій бабусі мене зігрівала думка, що є в світі ще одна людина, яка щиро за мене хвилюється, чекає мого приходу, може розділити зі мною радість і смуток, і звісно ж, для якої я можу бути справді корисною...

Санітарочка 1. *(дістає з-під подушки згорток, розгортає і бачить пачку листів і поховклі фото...).* Листи... Дивно. Це ж почерк Марії Петрівни.

«Доброго дня, сину мій рідний. Наснився ти мені сьогодні. Бачила, ніби йдем лугом удвох. Ти біжиш попереду і, зриваючи квітки, запитуєш: «А це яка квітка? А ця як зветься?» Прокинулася я така щаслива, а серце так і стискається: Де ти тепер? Що з тобою? Чи здорова моя внучка Оленка? Вона ж уже зовсім доросла. Я для неї рушника весільного вишила... Так хочеться побачити вас перед смертю. Щовечора, сину, я молю Бога за тебе. Аби все у тебе було добре...».

Санітарочка 2. То виходить, у Марії Петрівни був син?

Санітарочка 1. Чому був? Виявляється, він є. Подивися на дату. Лист написаний місяць тому. І живе зовсім близько – у обласному центрі. Хоча, мабуть, ти маєш рацію, був... Був і зрадив її.

Санітарочки виходять

Читець.

ЧЕКАННЯ

Харасайло Наталія

Вітер добирається до хати,

Синій вечір в шибку загляда.

– Чи не прийде хто? – чекає мати.

На кутку сміється Коляда.

Впав холодний промінь на підлогу,

Зорями розсипалась зима.

Мати поглядає на дорогу:

– Може прийдуть! Ні, таки нема.

Місяць зачепився за тополя,

Дим у небо згадкою зліта.

Доїда самотність сиву долю,

Допиває стомлені літа.

Колискову заспівала мати,

Пустку притуливши до грудей:

– Хай не йдуть, та тільки б лише знати,

Що все добре десь там у дітей.

Світло у домівах погасили,

Ніч за руку самоту веде.

Спогади за стіл, мов гості, сіли,

Скрипнув сніг... А може, хто іде?

Кабінет лікаря. Павло Іванович сидить за столом і пише. Заходить схвильована Санітарочка 2.

Санітарочка 2. Павле Івановичу, чому життя таке жорстоке? Коли я бачу обличчя цих бабусь і дідусів, мені хочеться кинути перед ними на коліна і сказати: «Вибачте, вибачте за те, що ви живете тут, а я зі своєю родиною». Щойно я стала свідком такої сцени: одна із стареньких, баба Ліда, розмовляла по телефону: «Ало, Світланко, доброго дня, донечко! Ні, нічого не трапилось, просто я дуже скучила, захотіла почути твій голос». Потім вона несміливо так каже: «Хотіла я до тебе приїхати, та ноги не ходять. Може, ти якось заїдеш?» Я зрозуміла, що донька щось різко відповіла, бо старенька раптом знітилась і намагалася продовжувати розмову, запитувала, як справи у доньки, як чоловік. Але швидко попрощалася, покірно сказавши: «Якщо не можеш, то не приїзди». Нянечка, котра сиділа поряд і чула цю розмову, раптом втрутилася: «Та як же вона не може? Та вона ж донька ваша. Давайте, я сама з нею поспілкуюся». Але баба Ліда безнадійно махнула рукою і пошкитилась від телефону. Хіба ж це справедливо? Адже донька у баби Ліди живе зовсім близько. Павле Івановичу, може, ви їй зателефонуєте? Може, вона вас послухає. На бабу Ліду шкода дивитися.

Лікар. Заспокойтесь, Юлечко. Знаєте, скільки таких дзвінків я зробив за роки своєї роботи тут... Скільки разів казав собі: все, годі, якщо діти не хочуть слухати власних матерів, то чи будуть вони слухати мене... А потім брав слухавку і знову набирав черговий номер, натикаючись на байдужість на іншому боці проводу... Гаразд, давайте спробуємо, адже здоров'я баби Ліди справді добряче похитнулось. Вона каже, ноги болять, спати не дають, але я знаю, що не спить вона, бо душа болить. *(Шукає у справі баби Ліди номер телефону, набирає. Чути гудки. Хтось бере трубку).*

Ало, доброго дня, Світлано Миколаївно. Вас турбує Павло Іванович, лікар будинку для літніх людей. Мама ваша занедужала. Ви б приїхали. Дуже вона вас чекає.

Голос за сценою. Може, і приїду коли, та не зараз. Справи у мене... *(кидає слухавку)*

Лікар. Ало, Ало. *(розводить руками).* Піду до баби Ліди, погломонимо. А ви, Юлечко, за десять хвилин, чайку нам принесіть з м'ятою. Вона його любить.

Санітарочка. Гаразд.

Читець.

І у тебе були колись крила.

І красунюю, бачу, була...

Відлітала своє, відлюбила.

І торкнулися зморшки чола.

Йдеш у капцях кімнатних, поволі

Інвалідний штовхаєш візок.

Отака вона в старості доля:

Що не день усе важчає крок.

Ще ж недавно старого возила.

Йдеш тепер за візком вже сама.

Відлітала своє, відлюбила.

Навіть смерті просила – нема.

Йдеш поволі. Самотня. Худенька.

Ех, знаття б – до дітей докричавсь:

"За візком ваша дикає ненька:

Вам про неї подбати вже час!"

Повернула і щезла за рогом.
 Пес і звідти загавкав чомусь...
 Я прошу всіх: заради святого
 Не лишайте самотніх матерь!
 Так їх гірко безсилих зустріти,
 Що ледь-ледь свій виважують крок.
 Не дай, Боже, лишитись самотнім
 І штовхать інвалідний візок! **Іван Шевченко**
 Кабінет лікаря. У кабінеті – лікар і лікарка.

Лікарка. Життя проходить безповоротно. Не пожив, а смерть вже тут, і ти не встигаєш нічого суттєвого зробити, відходиш в інший світ. У мене в руках - історії хвороб моїх стареньких. А якщо бути об'єктивною – то це історії їх життя. За кожним із цих прізвищ – чиясь доля. У кожного із них був час, коли на душі було спокійно, тепло, затишно. Народжувалися діти, хата повнилася дитячим сміхом. Пізніше - чекали онуків, ростили їх, дарували їм свою ніжність. А потім... Потім стали тягарем для рідних дітей. Когось привезли сюди діти, а інший – не чекаючи страшного вироку доньки чи сина з невісткою, прийшов сюди сам.

(Розгортає історію хвороби). Тетяна Михайлівна Панченко. Її старша донька живе в Москві. Якось Тетяна Михайлівна сказала мені: «Ви так схожі на неї, що я завжди чекаю, коли Ви будете проходити кризу вікно, щоб нагадати мені мою донечку, мою Лізку. У неї складна життєва ситуація. Коли все владнається, вона обов'язково забере мене звідси». Отак і чекає...

Пісня «Дітей до матері нема» (Слова: Микола Янченко Музыка: Микола Янченко)

Розквітли мальви біля хати,
 Співали ластівки пісень,
 Самотньо догорала мати,
 Мов свічка танула щодень.
 І хата плакала сльозами,
 Які дощами пролились,
 І сумувала за дітками,
 Що в хаті гралися колись.

Приспів:

За морями син, дочка далеко,
 А мати все сама, сама,
 Вертаються до рідних гнізд пелюки,
 Дітей до матері нема...
 Самотньо догорала мати,
 Літали в небі ластівки,
 Гніздилися в стрісі її хати,
 Красу зі'ялили роки.

Цвіли черешні біля хати,
 Співали ластівки пісень,
 Дітей чекала рідна мати,
 Мов свічка танула щодень.

Приспів.

А я ж плакала вас маленьких,
 Ну в чім, скажіть, моя вина?
 Ридала гірко сива ненька
 В самотній хаті край вікна.
 І хата плакала сльозами,
 Які дощами пролились,
 І сумувала за дітками,
 Що в хаті гралися колись.

Приспів.

Лікар. (розгортає іншу історію) Віра Іванівна Коваленко. Вона тут уже два роки. Віра Іванівна

ніколи не розповідає про сина, хоча він – відома в нашому місті людина. Сидячи цілими днями коло вікна, Віра Іванівна часто бачить, як він проїжджає службовим авто повз наш будинок, і це для неї радість незмірна. Вона знає, що він живий і здоровий, і більше їй нічого не потрібно. Але час невблаганний, минає дуже швидко. Ось уже довгих два роки, як син до матері не заходить. Та вона сподівається... і чекає. Очевидно, він забув, що у нього є мати. А вона так безмірно і сильно любить його. Їй же бракує тільки трішечки уваги, зовсім трішечки.

Читець.

Приїдь, мій синочку, сусіди хворіють,
 Я тиждень у хаті знаходжусь сама.
 І квіти померзли, перина не гріє,
 Поліночка дров уже в хаті нема.
 Я знаю, тобі вже тепер не до мене,
 Та в мене в житті ти зостався один.
 Колись ти мене називав - моя нене,
 Моя був надія і люблячий син.
 Я пенсію, сину, для тебе складаю,
 Поститися мушу - достатків нема...
 Я скоро помру... То приїдь, я благаю,
 Бо я в цілм світі лишилась одна.

Лікарка. (Розгортає іншу історію). Дід Василь...

Тут усі його так називають, хоча він молодший за багатьох наших стареньких. Він єдиний, хто постійно розповідає про своїх рідних. Живе цими спогадами. Чотириох синів і доньку виховав разом зі своєю Варкою.

Василь. Важкі то були часи, ледве зводили кінці з кінцями. Але не впали духом, поставили дітей на ноги. Задоволений був Василь своїми синами, бо, як всі, були роботящими. Та й донька росла дівка нівроку. Сини, як ішли по черзі до армії, то десь там і зоставалися, додому не повертались. Розуміли батьки, що у кожного своя дорога, ніби й раділи з цього, та все ж у серця закрадався неспокій. Їм хотілося, щоб сини були десь тут, поруч із ними. Залишилася біля них тільки донька Устя, але, коли прийшов час, виїшла заміж у своєму селі, відійшла від них. А через три роки тяжко захворіла й залишила цей світ, зоставивши після себе синочка Олексійка. Тож зосталися Василь із Варкою удеох у своїй хатині, в якій колись було так гамірно і весело, а стало тихо, ніби й дітей у них не було. Минали роки.

Сини листів додому не писали. Отак і черствіли їхні серця. Від туги за синами захворіла і померла Варка, не дочекалася синів. Вони навіть на похорон матері не приїхали. Ридав Василь над Варкою, просив Бога, аби швидше забрав і його до дружини, але йому судилося ще десять років прожити самому в осиротілій хаті. Єдиною втіхою для Василя був онук Олексій, син покійної доньки Усті. Він не забував старого, навідувався його разом із дружиною. Отак і живе дід Василь. Ще коли був здоровий, коли порався у городі, менше було всяких думок. А як почали чіплятися всякі хвороби, усе частіше став думати про синоків. Чому вони його забули? Чому ніхто з них не постукає у двері? Які вони зараз? Спочатку

часто плакав, коли ніхто не бачив. А потім, коли Олексій вмовив продати хату і переїхати до них, перестав. Коли починав жалітися, що зранені на війні ноги ніють і спати не дають, невістка одразу зачинала мову про свої болячки. Отак він і зник мовчати. Дивитися на небо і мовчати. А коли відчує, що батьківський холод передався і правнуку, зібрав речі і переїхав сюди... Онук йому щомісяця телефонує. Дід Василь дуже чекає цих дзвінків, сподівається, що Олексій запросить у гості. А після цих дзвінків довго сидить на лавці і дивиться у небо, втираючи сльози... Десь там – його Варка. Він думав про те, що їй є з ким поговорити, бо ж у раю багато добрих душ. Від таких думок на серці відлягало – аби їй було добре, а він... Він увечері, як завжди, гортатиме старі фотографії, на яких вони разом...

Лікар. Марфа Андріївна... Син привіз її сюди помирати. Зовсім немичну привіз. Вона уже не вставала. Сказав: «Не потрібна мені смерть у новій хаті. Це поганий знак». От і позбувся матері...

Читець. Синочку мій, не добивай мене, стару,
Своїми дужими юнацькими руками!

Я - на межі. Я обіцяю, що помру,
Помру сьогодні, але... сину, ти ж не камінь!
Мені ти кажеш: "Мамко, ти – ні те ні се,
І щось верзеш ото, ні в тин і ні в ворота!"
Моя дитино, у збагнута можу все,
І ця історія у світі вже двоохота.

Тобі я, сину, не нагадую той час,
Коли без мене ти не міг ступити й кроку...
Тепер ти виріс. Мій вогонь уже погас.
Але за що мене ти, сину... так жорстоко?..
Скажи, хто серце загорнув твоє в кору,
Що не подужає її і рідна мати?

Синочку мій, не добивай мене, стару...
Я помираю... Щоб тобі не заважати...

Санітарочки заходять до кімнати. Приносять квіти, кувшин з водою, стакани, печиво у вазі.

Санітарочка 1. Ну ось, не довго сумувала кімната Марії Петрівни. Після обіду буде тут нова господиня.

Санітарочка 2. Кажуть, сама попросилася сюди, коли зовсім сил не стало поратися в хаті та на городі. Син, кажуть, у місті, а вона все життя у селі прожила, у Привітному. Це за сімдесят кілометрів від нашого міста. Там таке зелене село. Павло Іванович наказав квіти поставити, бо дуже вона, бідолаха квіти любить. Кажуть, півгрядки засаджувала чорнобривцями та майорами...

Санітарочка 1. Я чула, що їй уже 82 роки. Мабуть, і внуки у неї вже зовсім дорослі. Сподіваюся, хоч навідувати її будуть. Я чула, що син обіцяв ремонт у їдальні зробити.

Санітарочка (з сумом). Він зробить... Краще б про матір подбав. Скажи, Таню, а за два роки, хоч раз було таке, щоб когось із стареньких рідні забрали додому?

Санітарочка 1. Щоб навідували було, щоб хоронити забирали теж було, а от, щоб зовсім забрали додому когось – такого при мені не було. А шкода... Вони ж усі, усі до одного чекають і вірять... Бо як же їм без віри...

Читець.

Чи виріс я, чи хата похилилась,
Що стріха дістає мого плеча?
Сумні над ставом верби зажурились.
І мати виглядає орача.
Вона давно чекає його з міста.
"Приїдь, - казала, - в теплі місяці,
Я, як колись, вчиню у діжці тісто
І напечу рум'яних буханців.
Приїдь, синочку, ми город посадим.
І може тин полагодиш мені,
Бо я сама не дам усьому ради,
І дні мої чогось такі сумні.
Приїдь, синочку, вже отаву косять,
І скоро літо ось уже мине,
Ранкова прохолода в руна росить,
А серце через болі не засне.
Приїдь, синочку, картоплі копають,
Пожовклим листям осінь гомонить,
Приїдь, дитино, я тебе чекаю,
Спитай що я роблю, і що болить.
Приїдь, синочку, скоро вже зима,
А я дровець до неї не надбала,
Старенька хата наша і німа,
Повітка валиться (про це тобі писала).
Приїдь, синочку, віхоли гудуть,
Не дуже тепло вдома, я хворію,
Сусіди в постіль воду подають.
То може ти приїдеш в цю неділю?
Приїдь, дитино, бо, мабуть, весна
Приїде, та вже без мене рідним краєм.
Тебе нема. Чогось тебе нема?
Може тебе там хтось не відпускає?
То ти скажи, що мати тебе жде,
Одна в селі старенька проживає.
На дворі темно. Лід тріщить. Мете.
А я тебе у вікна виглядаю."
Чи виріс я, чи хата похилилась,
Що стріха дістає мого плеча?
Сумні над ставом верби зажурились.
А мати все чекає орача.
- Я їду, мамо. Чуєш? Я вже їду.
Я зрозумів життя земного мить.
Метуть сніги, твого шукаю сліду,
Ой, мамо рідна, як без тебе жить?!!

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безкоровайна О. Як зробити школу толерантною: Можливості і засоби. Київ: Вид. дім «Шкіл. світ»: Вид Л.Галіцина, 2006. 128 с.
2. Бех І. Д., Чорна К. І. Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. Київ, 2014. 29 с.
3. Зязюн І.А., Сагач Г. М. Краса педагогічної дії: Навч. посібник. Київ, 1997. 302 с.
4. Харасайло Н. Мереживо доли. Полтава, 1999. 156 с.
5. Сценарії виховних заходів. На урок. URL: <https://naurok.com.ua/vihovniy-zahid-shanuymo-starist-bo-vona-svyata-218324.html>.
6. Сюжетні, драматургічні листи. Янош Бусел. URL: <http://www.poetryclub.com.ua/printpoem.php?id=487723>